

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 200/2017 vp: hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamiseksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Helsingin käräjäoikeus esittää lausuntonaan seuraavan.

Yleistä

Käräjäoikeus ottaa kantaa esitykseen vain siltä osin kuin se koskee asioiden käsittelyä käräjäoikeudessa.

Käräjäoikeus suhtautuu esitykseen myönteisesti ja pitää sitä kannatettavana.

Kokoonpanosäännökset (OK 2 luku)

Käräjäoikeus pitää yhden tuomarin kokoonpanon toimivallan laajentamista esityksessä ehdotetulla tavalla (OK 2:6) kannatettavana.

Käräjäoikeus pitää tärkeänä, että esityksessä ehdotetuin tavoin (OK 2:11) käräjäoikeuden yhden tuomarin kokoonpanoa voitaisiin vahventaa yhdellä lainoppineella jäsenellä, jos se asian laadun, laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi olisi perusteltua.

Suurin osa rikos- ja riita-asioista ratkaistaan käräjäoikeudessa yhden tuomarin kokoonpanossa. Lainkäytön painopisteen tulee olla käräjäoikeudessa. Käräjäoikeuden lainkäytön laadulle asetetut vaatimukset ovat jatkuvasti kasvaneet esimerkiksi jatkokäsittelylupamenettelyn laajentumisen vuoksi. Ratkaisukokoonpanon tulee silloin, kun asian laatu, laajuus tai muut erityiset syyt sitä edellyttävät, olla tarvittaessa riittävän vahva. Tällä hetkellä käräjäoikeudessa ei ole muuta vaihtoehtoa kuin käyttää em. tilanteissa kolmen tuomarin kokoonpanoa. Rikosasioissa on sen lisäksi ollut

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

mahdollista käsitellä asia vahvennetussa kokoonpanossa, jossa on kaksi lainoppinutta jäsentä sekä 2-3 lautamiestä. Esitetty kahden lainoppineen jäsenen kokoonpano olisi erittäin tervetullut uudistus. Se mahdollistaisi kokoonpanojen vahventamisen nykyistä useammin ja parantaisi näin oikeusturvaa. Kahden tuomarin kokoonpano myös säästäisi käräjäoikeuden resursseja tilanteissa, joissa nykyään joudutaan käyttämään kolmen tuomarin tai kahden tuomarin ja 2-3 lautamiehen muodostamaa kokoonpanoa.

Lautamieskokoonpanossa käsitellään tällä hetkellä karkeasti noin 10 % rikosasioista. Esityksen toteutuessa yhä pienempi osa rikosasioista ohjautuisi lautamieskokoonpanoon. Käräjäoikeus katsookin, että olisi erikseen syytä ottaa tarkasteltavaksi kysymys siitä, olisiko lautamiesjärjestelmästä aiheellista luopua kokonaan.

Esityksen perusteluissa lausutaan, että kahden tuomarin kokoonpanosta päättäisi päällikkötuomari. Pääösvaltaa ei tulisi rajata perusteluissa esitetyllä tavalla vaan myös esim. osaston johtajan tulisi voida päättää puheena olevan kokoonpanon käyttämisestä.

Kirjallinen menettely (ROL 5a luku)

Käräjäoikeus pitää esitettyjä kevennyksiä kirjalliseen menettelyyn kannatettavina. Jos asianomistaja ei ole antanut menettelyyn tarvittavaa suostumusta esitutkinnassa, hänen on nykyään kirjallisesti ilmoitettava, että hän ei vaadi pääkäsittelyn toimittamista. Tämä on tarpeettomasti hidastanut kirjallisen menettelyn käyttöä. Riittävänä voidaan pitää, että asianomistaja vapaamuotoisesti eli esim. puhelimitse antaa menettelyyn tarvittavan suostumuksen. Suostumus voidaan kirjata esim. asianhallintajärjestelmään.

Syyttäjälle esityksessä (ROL 5a:2) asetettu velvollisuus haastehakemuksessa esittää yksilöity rangaistusvaatimuksensa (rangaistuksen laji ja enimmäismäärä) on omiaan parantamaan vastaajan mahdollisuuksia arvioida suostumustaan kirjalliseen menettelyyn sekä myös vähentämään muutoksenhakua käräjäoikeuden tuomioon. Tällä hetkellä osa muutoksenhakemuksista on johtunut siitä, että tuomittu seuraamus on voinut olla vastaajalle yllättävä.

Yhden kosketuksen periaate

Esitetty uusi ETL 10:2a säännös on kannatettava. Paikallapysymistä koskevan määräyksen voi esityksen mukaan antaa syyttäjä. Toimiakseen tehokkaasti käytännössä säännös edellyttää esityksen perusteluissa todetuin tavoin esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyötä. Esitutinnan päättyessä syyttäjän on oltava tavoitettavissa ja valmis tekemään syyteharkinta nopeasti niin, että haaste saadaan annetuksi vastaajalle tiedoksi 6 tunnin kuluessa esitutinnan päättymisestä. Tämä edellyttää päivystystä. Lisäksi on huolehdittava siitä, että tulkkaukspalvelut ovat

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

tarvittaessa käytettävissä. Tästä aiheutuu kustannuksia. Ne ovat kuitenkin käräjäoikeuden käsityksen mukaan olennaisesti pienemmät kuin ne kustannukset ja se turha työ, joka aiheutuu siitä, että vastaajan tavoittaminen myöhemmin osoittautuu vaikeaksi tai että vastaajaa ei myöhemmin yrityksistä huolimatta tavoiteta.

Syytetyn velvollisuus osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin (ROL 8 luku)

Käräjäoikeus pitää tärkeänä, että voimassa olevia säännöksiä vastaajan henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta pääkäsittelyssä lievennetään esityksessä ehdotetulla tavalla. Käytännössä olennaisimpana muutoksena nykytilanteeseen verrattuna voitaneen pitää sitä, että muiden kuin alaikäisten vastaajien osalta myöskään vankeusrangaistukseen tuomitseminen ei enää edellyttäisi, että vastaajaa on kuultu henkilökohtaisesti pääkäsittelyssä. Rangaistukseen tuomitseminen edellyttäisi kuitenkin muissa kuin ROL:n 8:11 ja 8:12 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa, että vastaajaa edustaa pääkäsittelyssä asiamies. Riittävänä voidaan pitää, että vastaajan henkilökohtainen läsnäolovelvollisuus rajoitetaan koskemaan esityksen 3 §:ssä tarkoitettuja tilanteita. Tuomioistuimien voi aina velvoittaa vastaajan olemaan henkilökohtaisesti läsnä pääkäsittelyssä, jos se katsoo sen asian selvittämiseksi tai muusta syystä tarpeelliseksi.

Teknisen tiedonvälitystavan käyttäminen

Käräjäoikeus pitää kannatettavana sitä, että riita-asian asianosainen (OK 12:8) ja rikosasian asianosainen (ROL 8:13) saisi esityksen mukaisesti osallistua suulliseen käsittelyyn käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään, jos hän siihen suostuu ja jos tuomioistuin katsoo sen soveliaaksi. Tärkeätä on myös, että sama mahdollisuus olisi päämiehen suostumuksella myös asianosaisen, vastaajan tai asianomistajan laillisella edustajalla tai oikeudenkäyntiavustajalla tai -asiamiehellä.

Tärkeää on lisäksi, että esityksessä ehdotetulla tavalla henkilökohtaisena läsnäolona suullisessa käsittelyssä pidettäisiin myös etäyhteyden kautta tapahtuvaa osallistumista käsittelyyn.

Tekninen kehitys on viime vuosina ollut nopeaa ja videoyhteyksien käyttö on jatkuvasti lisääntynyt. Tämä edellyttää, että etäyhteydet ovat asianosaisten tavoitettavissa ilman kohtuutonta vaivaa. Lisäksi on otettava huomioon, että video- tai muiden etäyhteyksien käyttö lisää virka-avun tarvetta. Virka-avun antaminen sitoo henkilöstöresursseja. Lisäksi kuulemista tai suulliseen käsittelyyn osallistumista varten tarvitaan asianmukaisia tiloja. Vielä on todettava, että kuva- ja ääniyhteyksien toimivuudessa on ollut ongelmia. Tästä voi aiheutua tehottomuutta ja istuntojen

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

lykkäyksiä tai jopa peruuntumisia. Etäyhteyksien ja niissä käytettävien laitteiden laatuun on sen vuoksi kiinnitettävä erityistä huomiota. Kaikista viimeksi mainituista asioista aiheutuu kustannuksia, joihin on varattava riittävät resurssit. Lopuksi on todettava, että kuva- ja ääniyhteydet ovat sinänsä osoittautuneet hyvin toimiviksi.

Pääkäsittelyn lykkäämistä koskevat ehdotukset (OK 6:11 ja ROL 6:11)

Helsingin käräjäoikeudessa on jatkuvasti vireillä huomattavan laajoja rikos- ja riita-asioita. Pisimmät rikosasioiden pääkäsittelyt ovat kestäneet käräjäoikeudessa yli vuoden. Voimassa olevan lain (OK ja ROL) mukaiset pisimmät yhteenlasketut lykkäysajat (riita-asioissa 45 ja rikosasioissa 60 päivää) eivät mahdollista esim. lakisääteisten, pakottaviin säännöksiin perustuvien vuosilomien pitämistä eivätkä muutoinkaan turvaa jutun tuomareille, syyttäjille, asianajajille tai asianosaisille riittäviä lepo- tai virkistäytymisaikoja pääkäsittelyn alkamisen jälkeen. Nykyiset lykkäysajat ovat liian tiukat myös etenkin rikosasioiden pääkäsittelyissä tapahtuvien erilaisten ennakoimattomien muutosten vuoksi. Lisäksi nykyistä joustavammat lykkäysajat ovat laajoissa asioissa omiaan edistämään välittömyyden toteutumista, kun tuomioluonnosta voidaan esityksessä todetuin tavoin työstää ja laatia eri asiakokonaisuuksista esitetyn oikeudenkäyntiaineiston jälkeen.

Laamanni

Tuomas Nurmi

Postiosoite

PL 650
00181 HELSINKI

Käyntiosoite

Porkkalankatu 13
00180 HELSINKI

Puhelin

029 56 44200

Telefax

029 56 44417

Sähköposti

helsinki.ko@oikeus.fi